



Αγγελική Χατζημιχάλη: Το “χειροποίητο” σπίτι της πρώτης Ελληνίδας λαογράφου

Σοφία Θρουβάλα - 30/01/2025

Αρχιτεκτονικό και διακοσμητικό ορόσημο, το σημερινό Μουσείο Λαογραφίας.

Πηγή Κεντρικής Εικόνας: archaiologia.gr

Η Αγγελική Χατζημιχάλη ήταν η πρώτη Ελληνίδα λαογράφος. Το έργο της είναι πλατύ και σημαντικό. Το σπίτι της στην Πλάκα φυλάσσει και εκθέτει σήμερα μια σημαντικότερη συλλογή λαϊκής και παραδοσιακής τέχνης ως μουσείο. Ο εντυπωσιακός χώρος και η ιδιαίτερη αρχιτεκτονική του κτιρίου μαρτυρούν την ποικιλία ενδιαφερόντων της Χατζημιχάλη και την ανάγκη της για συνδέσεις και πειραματισμούς στις τέχνες.

Βρισκόμαστε στις αρχές του 20ού αιώνα, όταν ήταν ακόμα δύσκολο -αν όχι ανεπίτρεπτο- για μια γυναίκα να είναι “καλλιτέχνιδα”. Η Αγγελική Χατζημιχάλη, σήμερα γνωστή για τη συνεισφορά της στα εικαστικά τόσο ως δημιουργός αλλά κυρίως ως *συλλέκτρια και υποστηρίκτρια των τεχνών*, γίνεται η πρώτη γυναίκα της νεότερης Ελλάδας που, λόγω του ταλέντου και του status της, καταφέρνει να ολοκληρώσει μια “εναλλακτικού” τύπου φοίτηση στα γράμματα και τις τέχνες. Ο πατέρας της, **Αλέξανδρος Κολυβάς**, λόγιος και συλλέκτης βυζαντινής τέχνης από τη Ζάκυνθο, αν και της απαγορεύει ρητά να ενταχθεί σε κάποια -μικτή- σχολή, της αφιερώνει ένα από τα δωμάτια του σπιτιού, το οποίο οργανώνει σε σπουδαστήριο και καλεί τον Γεώργιο Ροϊλό ως καθηγητή. Αργότερα, ο ίδιος φτιάχνει στο Ζάππειο ένα σπουδαστήριο εικαστικών, ένα ατελιέ, μόνο για νεαρές γυναίκες.



Πολύ γρήγορα το ενδιαφέρον της τράβηξε ο λαϊκός πολιτισμός και η **λαογραφία**, κάτι που καθόρισε τη ζωή και το έργο της. Η επαφή της με την κοσμική ζωή της Αθήνας, σπουδαίους ζωγράφους, ποιητές και γενικότερα ανθρώπους του πνεύματος, την τροφοδοτούσε συνεχώς με ερεθίσματα. Την περίοδο εκείνη, η ελληνική τέχνη προσπαθεί να ακολουθήσει το “ευρωπαϊκό” πνεύμα, μιμούμενη ή και εμπνεόμενη από οτιδήποτε ξεφεύγει του παραδοσιακού. Το ιδιάζον πνεύμα της αποτυπώνεται έντονα στο σπίτι της, του οποίου η διακόσμηση προκαλεί το ενδιαφέρον κάθε φίλου της αρχιτεκτονικής και του design. Η συλλογή -ένα εναρμονισμένο παλίμψηστο εποχών και τεχνοτροπιών- γίνεται το “χρώμα” στον καμβά-σπίτι της, του οποίου ακόμα και η μικρότερη λεπτομέρεια είναι προσεγμένη.



opanda.gr

Η Αγγελική Χατζημιχάλη ανίχνευσε την ανάγκη της εποχής της για διάσωση του λαϊκού στοιχείου, μέσα από τον καθημερινό προσωπικό θαυμασμό και τη δημιουργία. Ταξιδεύει πολύ, προκειμένου να γνωρίσει και να συγκεντρώσει υλικό για το λαογραφικό της “εργαστήρι”. Πίστευε πως ακόμα και ο τρόπος διακόσμησης ενός χώρου με παραδοσιακά αντικείμενα, έλεγε πολλά για τον τρόπο ζωής και τη χρήση της τέχνης μέσα στην καθημερινότητα. Θα μπορούσε να πει κανείς πως η σκέψη της και η μεθοδολογία της ήταν εκείνη του αρχαιολόγου, με τη διαφορά πως το αντικείμενο ερευνητικού ενδιαφέροντος ήταν η λαογραφία. Τη θεωρία και πρακτική αυτή εφάρμοσε και στον δικό της χώρο, διαπλέκοντας τη λαϊκή αισθητική με τη “σύγχρονη” έμπνευση.

Το σπίτι της, σημερινό μουσείο Λαϊκής Τέχνης, είναι ένα κτίριο-μνημείο της νεότερης μεσοπολεμικής αστικής αρχιτεκτονικής. Σχεδιασμένο από τον αρχιτέκτονα **Αριστοτέλη Ζάχο**, συνδυάζει παραδοσιακά στοιχεία με νεο-βυζαντινά και μακεδονικά. Το κτίριο συν-σχεδιάστηκε πρακτικά από τη Χατζημιχάλη, τον Ζάχο -μεγάλο θαυμαστή του νεοκλασικισμού και της αρχαιοελληνικής παράδοσης, όπως και της άποψης ότι το κάθε τι ωραίο είναι και σωστό- και άλλους ακαδημαϊκούς και εικαστικούς. Συγκεκριμένα, τον εσωτερικό διάκοσμο φιλοτέχνησε ο λαϊκός τεχνίτης Ν. Θωμόπουλος, ενώ μερικά από τα ξυλόγλυπτα και τα έπιπλα έχει δημιουργήσει η ίδια η Χατζημιχάλη, κάτι που κάνει τον χώρο ακόμα πιο προσωπικό. Το σπίτι και οι τάσεις της εποχής δεν είναι παράταιρα, καθώς ήταν συχνό φαινόμενο οι αστοί να διακοσμούν το σπίτι τους με μια ματιά προς το λαϊκό. Φυσικά, υπήρξαν και ενστάσεις για τη σύμπτυξη όλων αυτών των ετερόκλητων στοιχείων στο συνολικό αρχιτεκτόνημα, ωστόσο δεν έπαψε ποτέ να θαυμάζεται ως κάτι το εξαιρετικό.



Στα τελευταία χρόνια της ζωής της, η Χατζημιχάλη βρίσκεται σε δυσμενή οικονομική κατάσταση και το σπίτι βγαίνει σε πλειστηριασμό, με τα μοναδικά ξυλόγλυπτα έπιπλα να ακολουθούν. Η σημασία του κτιρίου είναι αδιαμφισβήτητη και έτσι το 1966 ξεκινά μια συζήτηση για την προστασία του. Αν και περιήλθε στην ιδιοκτησία των προστατευόμενων μνημείων του δήμου Αθηναίων μόνο μετά τη δεκαετία του '80, με την ίδρυση του **Μουσείου Λαϊκής Τέχνης** γίνεται μια προσπάθεια ανασύστασης του εσωτερικού και προστασίας των εκθεμάτων.



opanda.gr

Η Χατζημιχάλη ήταν μια επαναστάτρια για την εποχή της, ιδιαίτερο μητρικό πρότυπο, ανεξάρτητη γυναίκα με πάθος και όραμα που, σε συνδυασμό με το ταλέντο και την ευαισθησία της, δημιούργησε έναν κόσμο που σήμερα είναι επισκέψιμος, παγωμένος στον χρόνο. Σημαντική ήταν επίσης η βοήθεια που προσέφερε στις προσφυγοπούλες της Μικρασιατικής Καταστροφής ιδρύοντας εργαστήρια χειροναξίας, ώστε να μάθουν τέχνες που ήταν χρήσιμες για την επανένταξή τους στην κοινωνία.

athensvoice.gr

opanda.gr

iefimerida.gr

didaktorika.gr

Διαβάστε επίσης:

[Η επιμέλεια του Μιχάλη Αναστασιάδη στο ΜΑΚ της Βιέννης χτίζει γέφυρες μεταξύ ιστορικού και σύγχρονου σχεδιασμού.](#)



Ξενία: Η ιστορία και το design ενός καινοτόμου προγράμματος

